

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
RESPUBLIKA ILMIY-METODIK
MARKAZI

MAVZU: TADQIQOT MAVZUSINING DOLZARBLIGINI ASOSLASHDA O'RGANILGANLIK DARAJASINING O'RNI

Muallif: i.f.f.d. (PhD), A.Sh. Mamatov

<https://raqamlitalim.trm.uz/yosholim>

Toshkent-2026 >

KIRISH

Tadqiqot mavzusining dolzarbligini asoslash PhD va DSc dissertatsiyalarining muhim metodologik bosqichi hisoblanadi. Dolzarblik faqat muammoning bugungi kundagi ahamiyati bilan emas, balki ushbu muammo bo'yicha mavjud ilmiy tadqiqotlar qay darajada o'rganilgani va qaysi masalalar hanuz yechimini kutayotgani bilan belgilanadi.

Shu sababli mavzuning o'rganilganlik darajasini tahlil qilish dolzarblikni ilmiy asoslashning eng muhim vositasidir. Ilmiy manbalarni tanqidiy tahlil qilish orqali mavjud ilmiy bo'shliq (research gap) aniqlanadi va aynan shu asosda tadqiqotning ilmiy zarurati, yangiligi hamda amaliy ahamiyati ishonchli asoslanadi.

DISSERTATION

TADQIQOT MAVZUSINING DOLZARBLIGI TUSHUNCHASI

Har bir ilmiy tadqiqot muayyan ilmiy muammo yoki amaliy ehtiyojni hal etishga qaratiladi. Biroq har qanday muammo tadqiqot mavzusi bo'la olmaydi. Tanlangan mavzu ilm-fan rivoji va amaliyot uchun ahamiyatli bo'lishi hamda yangi ilmiy natija olish imkonini yaratishi lozim.

Dolzarblik — tanlangan muammoning bugungi kunda ilmiy va amaliy jihatdan yechim talab etishini asoslovchi metodologik mezondir. Dolzarb mavzu mavjud ilmiy muammoni hal etish, yangi ilmiy bilim yaratish yoki mavjud yondashuvlarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

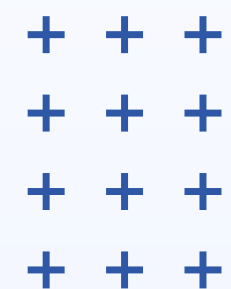
Dolzarb mavzu xususiyatlari

Ilmiy muammoni hal etishga qaratilgan

**Yangi ilmiy
natija olishga
yo'naltirilgan**

Ilmiy manbalar orqali asoslangan

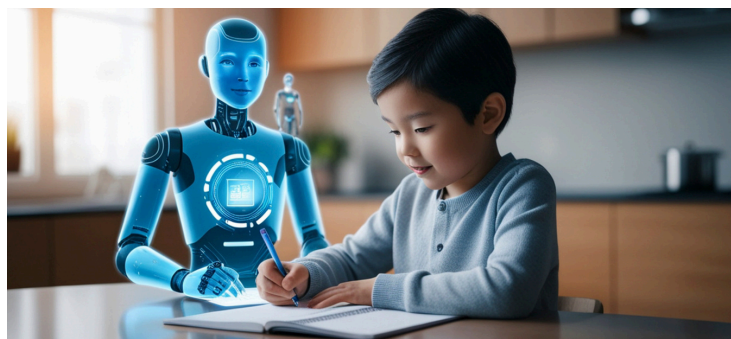
Ilmiy bo'shliqni bartaraf etishga xizmat qiladigan

Dolzarb mavzu tanlash bo'yicha misollar

+ + +
+ + +
+ + +
+ + +

Ta'lim

Mavzu: Umumta'lim maktablarida sun'iy intellekt asosida o'quvchilarning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirish.

Ta'limda sun'iy intellekt jadal joriy etilmoqda, biroq individual ta'limni tashkil etish bo'yicha ilmiy va amaliy yechimlar yetarli emas.

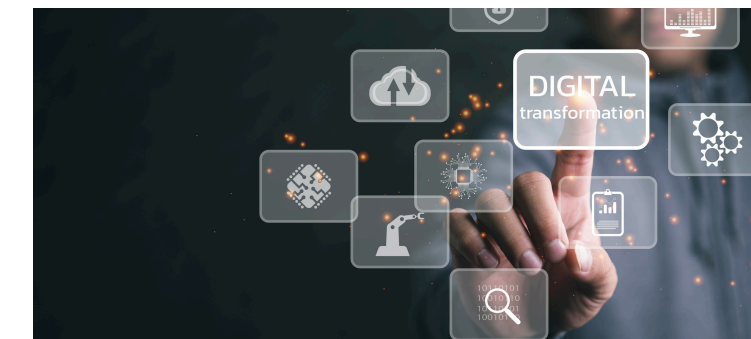
Iqtisodiyot

Mavzu: Raqamli texnologiyalar asosida kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish.

Raqamli transformatsiya biznes uchun muhim omilga aylangan, ammo uni samarali joriy etish bo'yicha ilmiy tavsiyalar yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

Davlat boshqaruvi

Mavzu: Davlat xizmatlarini ko'rsatishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini oshirish mexanizmlari.

Davlat boshqaruvini raqamlashtirish kengaymoqda, biroq sun'iy intellektni joriy etishning samarali modellari va baholash mezonlari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar cheklangan.

O'RGANILGANLIK DARAJASI — DOLZARBLIKNING ILMIY ASOSI

Tadqiqot mavzusining dolzarbligini asoslashda o'rganilganlik darajasini tahlil qilish muhim metodologik bosqich hisoblanadi. Yangi tadqiqotning zarurati mavjud ilmiy ishlarni tahlil qilish va ulardagi ilmiy bo'shliqni aniqlash orqali asoslanadi.

○ Mavzu bo'yicha qanday tadqiqotlar amalga oshirilgan?

Mavjud ilmiy ishlarni aniqlash.

○ Qanday ilmiy natijalarga erishilgan?

Asosiy xulosalarni baholash.

○ Qanday metodologiyalar qo'llanilgan?

Ilmiy yondashuvlarni qiyoslash.

○ Qaysi masalalar hali yechilmagan?

Ilmiy bo'shliqni (research gap) aniqlash.

DOLZARBLIKNI ASOSLASH MEZONLARI

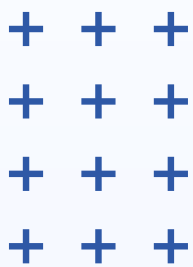
Tadqiqot mavzusining dolzarbligi ilmiy dalillar asosida berilishi lozim. Bunda quyidagi mezonlardan foydalanish tavsiya etiladi.

T/r	Mezon	Mazmuni
1	Ilmiy ahamiyati	Mavzuning fan rivojiga qoʻshadigan hissasi.
2	Amaliy ahamiyati	Tadqiqot natijalarining amaliy muammolarni hal etishdagi oʻrni.
3	Mavjud tadqiqotlar holati	Oʻrganilgan va yetarli tadqiq etilmagan jihatlar.
4	Rivojlanish tendensiyalari	Zamonaviy oʻzgarishlar tufayli yangi tadqiqot zarurati.
5	Ilmiy boʻshliq (research gap)	Mavjud ilmiy adabiyotlarda yechilmagan masalalar.

Metodik tavsiya

Dolzarblikni asoslashda kamida uchta dalil keltirish tavsiya etiladi: **ilmiy dalil** (fan rivoji), **amaliy dalil** (jamiyat ehtiyoji) va **metodologik dalil** (ilmiy boʻshliq).

MISOL

Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish

++ ++
++ ++
++ ++

1

Ilmiy dalil

Sun'iy intellekt asosida shaxsiylashtirilgan ta'lim bo'yicha xalqaro tadqiqotlar mavjud, biroq umumta'lim maktablari sharoitiga mos ilmiy yechimlar yetarli emas.

2

Amaliy dalil

Maktablarda o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va ularga mos ta'lim trayektoriyasini shakllantirishga ehtiyoj ortib bormoqda.

3

Metodologik dalil

Mavjud tadqiqotlarda sun'iy intellekt asosida o'quvchilarning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish mexanizmlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan.

++
++
++
++

ENG KO'P UCHRAYDIGAN METODOLOGIK XATOLAR

Dolzarblikni asoslashda quyidagi metodologik xatolar ko'p uchraydi.

Xato	To'g'ri yondashuv
Umumiy iboralar bilan cheklanish.	Dolzarblikni statistik ma'lumotlar, normativ hujjatlar va ilmiy manbalar bilan asoslang.
Statistik va rasmiy dalillardan foydalanmaslik.	Davlat statistikasi, xalqaro tashkilotlar va rasmiy manbalarga tayaning.
Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilmasdan dolzarblik yozish.	Avvalo o'rganilganlik darajasini tahlil qiling, so'ng ilmiy bo'shliqni ko'rsating.
Dolzarblik va ilmiy yangilikni aralashtirish.	Dolzarblik — tadqiqot nima uchun zarur, ilmiy yangilik — qanday yangi natija olinadi.
Ilmiy bo'shliqni ko'rsatmaslik.	Xalqaro va mahalliy tadqiqotlarni qiyoslab, yechilmagan masalalarni aniq belgilang.

Eslab qoling: Dolzarblik tadqiqotning zarurligini, ilmiy yangilik esa uning yangi ilmiy natijasini ifodalaydi.

O'z-o'zini tekshirish: “Ushbu tadqiqot aynan nima sababdan bugun zarurligini ilmiy dalillar bilan asosladimmi?” Agar javob **“Ha”** bo'lsa, dolzarblik metodologik jihatdan to'g'ri yoritilgan hisoblanadi.

DOLZARBLIKNI ILMIY ASOSLASH BO'YICHA TAVSIYALAR

Dolzarblikni asoslash quyidagi ketma-ketlikda bayon etilsa, dissertatsiyaning kirish qismi mantiqiy, izchil va metodologik jihatdan puxta shakllanadi.

XULOSA

Tadqiqot mavzusining dolzarbligini asoslash PhD va DSc dissertatsiyalarining muhim metodologik bosqichi hisoblanadi. Dolzarblik umumiy fikrlar bilan emas, balki ilmiy adabiyotlar tahlili, o'rganilganlik darajasini baholash, mavjud ilmiy bo'shliqni aniqlash hamda ilmiy va amaliy dalillar asosida isbotlanishi lozim.

Mavzuning o'rganilganlik darajasi tadqiqotchiga muammoning hozirgi ilmiy holatini xolis baholash, yangi tadqiqot zaruratini asoslash va ilmiy yangilikni belgilash imkonini beradi. Shu bois dolzarblikni metodologik talablar asosida bayon etish dissertatsiyaning ilmiy sifati va ishonchliligini oshirishning muhim omillaridan biridir.

+ + + +
+ + + +
+ + + +

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!

<https://raqamlitalim.trm.uz/yosholim>

